

György Lajos: *Valkai András, egy kalotaszegi énekszerző a XVI. században*. Kolozsvár, 1947. Erdélyi Tudományos Intézet kiadása. 60 l.

A XVI. század egyik nem jelentéktelen énekszerzőjéről ad összefoglaló ismertetést ez az értekezés. Valkai Andrást eddig nem sok figyelemre méltatta irodalomtörténetírásunk és ezért György Lajos becsületes alaposágú tanulmányával igen hasznos munkát végzett.

Dolgozata első részében Valkai egyes műveit vizsgálta meg, pontosan ismertetve a könyvészeti problémákat és a forrásokat. Komoly érvekkel valószínűvé tette, hogy a *Bánk bán*ról szóló ének és a *Genealogia historica* — az ismert 1574., illetve 1576. kiadásokat megelőzve — már 1567 táján is megjelent. Kimutatta azt is, hogy Valkai, eddig ismert munkáin (az említettek, Barbarossa krónika, János pap országa, Alboinus és Rosamunda) kívül egy verses krónikát is írt Bonfini alapján, ami nyomtatásban is megjelent, valamint tervezett egy olyan munkát, melyben „az erdélyi német irányzatú külpolitikai törekvések ellensúlyozására fel akarta dolgozni az idegen uralomnak a nemzet életére kiható káros következményeit.” (32. l.)

Munkája második részében a szerző Valkai életrajzát állította össze. Az eddig ismert adatok kritikai felülvizsgálásával és rendszerezésével, valamint új levéltári kutatás alapján sikerült is ennek a termékeny erdélyi írónak az életét főbb vonásaiban ismertté tenni. Tisztázta a családtörténeti összefüggéseket és megállapította, hogy énekszerzőnk azonos azzal a Kalotaszegen birtokos Valkai András-sal, aki kancelláriai jegyző, majd az 1570-es években juratus assessor (törvényszéki ülnök) volt. Megvizsgálta György Lajos azt a kancelláriai és erdélyi fejedelmi környezetet is, melyben Valkai forgolódott és így kitűnt, hogy személyi kapcsolatai elsősorban a Báthoryak udvarában kialakult erdélyi humanizmus jelentős alakjaihoz fűzték. Sőt énekszerzőnkben ennek a mozgalomnak egyik úttörő képviselőjét kell látnunk. György értekezéséből az is nyilvánvalóvá válik, hogy, miként Báthory István és Zsigmond udvarának legismertebb humanistái: Kovacsóczy, Berzeviczy, Gyulai és társaik, koruk politikai mozgalmában is vezetőszerepet játszottak, Valkai is élénk részt vett a politikai életben és a németellenes párt egyik jelentős tagja lehetett.

Nagyon helyes, hogy a szerző összegyűjtötte a Valkai birtokviszonyaira, birtokpöreibre vonatkozó adatokat is. Bár itt nem megy túl a tények pusztá közlésén, megtudjuk, hogy Valkai egy birtokait féltékenyen őrző és védő középnemes volt, aki azonban sohasem tudott meggazdagodni. Kár, hogy a szerző nem fordított még több figyelmet azoknak az összefüggéseknek a vizsgálatára, melyek Valkai birtokpörei és udvari szereplése közt lehettek és nem próbálta a politikai és társadalmi szerepéről elmondottakat az énekek szempontjából még jobban kihasználni. Ez pedig érdekes eredményekre vezetne, mert Valkai munkáiból az anyagi gondokkal küzdő és életszínvonalát a fejedelmi, udvari szolgálat révén emelni akaró középnemes problémáinak az irodalmi vetületét ismerhetjük meg.

Ez a hiány csak annyit jelent, hogy Valkait ezután sem kellene elhanyagolni. György Lajos érdeme azonban, hogy szorgalmas anyaggyűjtésével és jól megírt kis pozitív értekezésével ezt a kellőképpen nem méltott írónak kiemelte a feledés homályából. Sőt nemesak bő anyaga miatt jelentős ez a tanulmány, hanem azért is, mert lényegében megmutatta, hogy hol van Valkai helye irodalmunknak, de különösen a XVI. századi Erdély szellemi életének történetében.

KLANICZAY TIBOR